

JURNALISTIKANING YOSH AVLODGA ONA
TILINI O'RGATISHDAGI ROLI

Eshmonova Munavvar Orom qizi ¹

¹ Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

eshmonovamunavvar934@gmail.com

Nazarova Sabina Orom qizi ¹

¹ Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

sabinanazarova111@gmail.com

MAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 20.05.2025

Revised: 21.05.2025

Accepted: 22.05.2025

KALIT SO'ZLAR:

jurnalistika, ona tili,
yosh avlod, til
madaniyati, ommaviy
axborot vositalari,
ijtimoiy tarmoqlar.

Ushbu maqola jurnalistikaning yosh avlodga ona tilini o'rgatishdagi o'rni va ahamiyatini tahlil qiladi. Jurnalistika vositalari orqali yoshlarning til madaniyatini shakllantirish, adabiy til me'yorlarini targ'ib qilish va ona tilining to'g'ri qo'llanilishi ustida so'z boradi. Tadqiqotda ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar tiliga ta'siri, shuningdek, jurnalistlarning mas'uliyati o'rganiladi.

KIRISH. Ona tili millatning eng asosiy ma'naviy boyliklaridan biridir. Har bir insonning milliy o'zligini, madaniyatini, tarixini anglashi va ifodalashi ona tiliga bog'liqdir. Yosh avlod ona tilini chuqur va to'g'ri o'rganishi orqali o'zligini anglashda mustahkam poydevor yaratadi. Global axborot va kommunikatsiya vositalarining kengayishi, yangi texnologiyalar hayotimizga kirib kelishi bilan tilning shakllanishi va saqlanishi murakkab jarayonlarga duch kelmoqda. Jurnalistika esa nafaqat axborot tarqatish, balki milliy tilni rivojlantirish, uning madaniyati va qoidalarini targ'ib qilishda muhim vosita hisoblanadi. Ommaviy axborot vositalari - matbuot, televideniye, radio, ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning til madaniyatini shakllantirishda yetakchi rol o'ynaydi. Shu sababli, jurnalistikaning ona tilini o'rgatishdagi roli va uning ijtimoiy ahamiyati ilmiy tahlilga muhtojdir.

ASOSIY QISM

1. Jurnalistikaning ona tilini saqlash va rivojlantirishdagi o'rni

Jurnalistika milliy til madaniyatining eng muhim ko'zgusi hisoblanadi. Jurnalistik tilda adabiy tilning grammatik va uslubiy me'yorlariga qat'iy rioya qilish milliy tilning to'g'ri rivojlanishiga xizmat qiladi. Mustaqillikdan keyingi davrda O'zbekistonda til siyosatining kuchayishi bilan jurnalistika ona tilini ommalashtirishda va milliy tilni rivojlantirishda katta rol o'ynadi (Jabborova, 2023). Jurnalistlar o'zlarining matn va nutqlarida ona tilining boyligini ifodalovchi lug'atlar, frazeologik birikmalar va stilistik imkoniyatlardan

foydalanib, yoshlarning til madaniyatini boyitadi. Shu bilan birga, jurnalistika tilining sifatli bo'lishi milliy tilning uzoq muddatli saqlanishi uchun zarurdir.

Ona tili – har bir millatning ma'naviy boyligi, tafakkuri va o'zligining asosi hisoblanadi. Uni saqlash va rivojlantirish – har bir fuqaroning, ayniqsa, ommaviy axborot vositalari vakillarining muqaddas burchidir. Bu jarayonda jurnalistikaning tutgan o'rni beqiyosdir. Jurnalistika – bu shunchaki axborot yetkazuvchi soha emas, balki madaniyat, til va ma'naviyatni asrovchi kuchli ijtimoiy vosita. Shu bois, har bir jurnalist ona tilining rivojiga xizmat qilishi, uni sevishi va asrab-avaylashi kerak. Bu esa jamiyatning madaniy yuksalishiga, milliy o'zlikni anglashiga xizmat qiladi.

2. Jurnalistika va yoshlarning til madaniyati: nazariy va amaliy jihatlar

Yosh avlodning til madaniyati ularning o'qish, tinglash va muloqot qilish faoliyatiga bog'liq. Jurnalistika vositalari orqali ular tilning grammatik qoidalarini, uslubiy jihatlarini o'rganadi. Misol uchun, “O'zbek tili” gazetasi, “Xalq so'zi” va boshqa nashrlardagi maqolalar, intervyular yoshlar nutq madaniyatiga ta'sir ko'rsatadi (Abdullayeva, 2024). Ammo zamonaviy matbuotda ba'zida erkin va noaniq so'zlashuv uslublari ham uchraydi. Bu holatlar yoshlarning nutq madaniyatida buzilishlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, jurnalistlarning til madaniyatiga mas'uliyat bilan yondashishi talab etiladi.

Yoshlar jamiyatning eng faol qatlamidir. Ularning til madaniyati nafaqat shaxsiy nutq saviyasi, balki millatning kelajakdagi tafakkuri va madaniyati haqida ham tasavvur beradi. Jurnalistika esa bu jarayonga bevosita ta'sir qiluvchi omil bo'lib, yoshlarning tilga munosabatini shakllantiradi. Jurnalistika – bu nafaqat axborot manbai, balki tarbiyaviy kuchga ega madaniy vosita. U yoshlarning tilga bo'lgan qarashini, ifoda uslubini, fikr madaniyatini shakllantiradi. Shu sababli, jurnalistlar, bloggerlar va OAV vakillari til madaniyatining targ'ibotchilari bo'lishi shart. Ayniqsa, yosh avlodga ta'siri kuchli bo'lgan bu vositalardan milliy adabiy tilimizni saqlash va boyitish yo'lida maqsadli foydalanish zarur.

3. Zamonaviy ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar ona tiliga ta'siri

Ijtimoiy tarmoqlar yoshlar orasida axborot olishning eng asosiy manbalaridan biri bo'lib qoldi. Facebook, Instagram, Telegram, YouTube va Twitter kabi platformalarda tarqaladigan jurnalistik kontent til madaniyatining shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, bu platformalarda tezkorlik va erkinlik tufayli til me'yorlari buzilishi, slang va chet el so'zlarining keng tarqalishi kuzatiladi (World.uz, 2024). Bu esa yoshlarning ona tiliga bo'lgan hurmatini pasaytirishi mumkin. Shuning uchun sifatli va til me'yorlariga mos jurnalistika mahsulotlarini yaratish va targ'ib qilish zarur.

Zamonaviy jurnalistika va ommaviy axborot vositalarida til madaniyatining yana bir muhim jihat — so'z birikmalarining to'g'ri yozilishi va talaffuzidir. Ayniqsa, ayrim so'zlar va ularning birikmalari noto'g'ri shaklda yozilishi yoki talaffuz qilinishi auditoriyada noto'g'ri ma'lumot qoldirishi, til madaniyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. O'zbek tilida harf birikmalari "sh", "ch", "ng" larning "w", "c" shaklida yozilib "n" "g" shaklida ajratilib talaffuz qilinishi amaliyotda uchrayib turadi. Bundan tashqari, "o" "harfining" "u" tarzida, tutuq belgili gaplarning tutuq belgisini tushurib qoldirib yozilishi ham ko'p kuzatilmoqda. Bu xato yozuv va talaffuz nafaqat tilning estetikasiga putur yetkazadi, balki yoshlar orasida til qoidalarining buzilishiga sabab bo'ladi. Misol uchun, “sho'rva” so'zi o'rniga “shurva” yoki “bo'lmoq” so'zi o'rniga “bulmoq”, “she'r” so'zini “sher” deb yozish

ijtimoiy tarmoqlarda keng tarqalgan holatlardan biridir. Bunday yozilish va talaffuz noto'g'ri anglashuv va noto'g'ri ta'lim berishga olib keladi. Jurnalistik matnlarda ham bu kabi xatolar yuzaga kelganda, auditoriya tilning me'yorlariga rioya qilinmagan xabarlarni qabul qiladi. Shuning uchun jurnalistlar va matbuot vakillari ona tilining to'g'ri yozilishi va talaffuziga alohida e'tibor qaratishlari zarur. Bu nafaqat til madaniyatini saqlash, balki yoshlar tilining to'g'ri shakllanishi uchun ham juda muhim.

4. Jurnalistlarning ona tiliga bo'lgan mas'uliyati va etikasi

Jurnalist - bu jamiyatda axborotni uzatuvchi vositachi bo'lish bilan birga, til madaniyatining faol shakllantiruvchisi hamdir. Ayniqsa, ona tiliga bo'lgan munosabatda jurnalistlar yuksak mas'uliyat, axloqiy mezonlar va til me'yorlariga qat'iy rioya qilgan holda ishlashi zarur. Chunki ularning har bir so'zi, yozuvi yoki chiqishi millionlab odamlarga yetadi va jamiyatdagi til madaniyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Jurnalistlarning o'z ishlarida til madaniyatiga hurmat bilan yondoshishi milliy tilning saqlanishi va rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Ularning yozma va og'zaki nutqida adabiy til qoidalariga rioya qilinishi yoshlar uchun o'rnak bo'ladi. Shuningdek, jurnalistlar uchun muntazam til madaniyatini oshirish bo'yicha seminarlar, treninglar tashkil etish tilning sifatini oshirishda samarali vosita hisoblanadi (O'zbekiston Jurnalistlar Uyushmasi, 2024). Jurnalist ona tilining adabiy me'yorlariga rioya qilgan holda axborotni yetkazishi kerak. So'z va iboralarning noto'g'ri qo'llanishi, uslubiy beqarorlik — bu o'quvchining tilga bo'lgan ishonchini kamaytiradi.

Jurnalistlar yangi tushunchalarni to'g'ri tarjima qilish, xalq orasidagi iboralarni adabiy tilga tatbiq etish orqali ona tilining lug'aviy va stilistik boyishini ta'minlashi mumkin.

5. Jurnalistika ta'limi va ona tilini o'rgatishda zamonaviy yondashuvlar

Bugungi global axborot makonida jurnalistlar uchun nafaqat axborotni tezkor va ishonchli yetkazish, balki ona tilida savodli, aniq va madaniyatli yozish ko'nikmasi nihoyatda muhimdir. Shu bois jurnalistika ta'limida ona tilini chuqur o'rgatish hamda zamonaviy yondashuvlarni qo'llash dolzarb masalalardan biridir. Jurnalistika ta'limida ona tilini chuqur o'rgatish uchun maxsus fanlar va kurslar joriy etilishi kerak. Bu yosh jurnalistlarni ona tilining murakkab jihatlarini bilan tanishtiradi va ularning til madaniyatiga bo'lgan e'tiborini oshiradi. Onlayn ta'lim platformalari, interaktiv darsliklar va amaliy mashg'ulotlar yordamida til o'rgatish samaradorligini oshirish mumkin (Abdullayeva, 2024). Bu yosh avlodni ona tilini chuqurroq o'rganishga va madaniyatni rivojlantirishga jalb etadi.

6. Til madaniyatini rivojlantirishda jurnalistikaning ijtimoiy roli

Til — millatning madaniyati, tafakkuri va ma'naviy merosining asosi. Til madaniyatini rivojlantirish esa nafaqat filologlar yoki o'qituvchilarning, balki jurnalistlarning ham ijtimoiy burchidir. Chunki jurnalistika ommaviy axborot vositasi sifatida keng auditoriyaga ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lgan kuchli vositadir. Jurnalistika jamiyatda til madaniyatini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Ommaviy axborot vositalarida milliy til qoidalari va qadriyatlarini targ'ib qilish til madaniyatining ommaviylashishiga xizmat qiladi. Jurnalistlarning ona tiliga bo'lgan mas'uliyati, madaniyat sohasidagi mutaxassislar bilan hamkorligi tilning to'g'ri va samarali rivojlanishini ta'minlaydi. Til madaniyati - bu tilni adabiy, to'g'ri, estetik va kommunikativ me'yorlarga asoslanib ishlata olish san'atidir.

Til madaniyatining yuqori darajada bo'lishi jamiyat madaniyatining, tafakkurining va axloqiy saviyasining ko'rsatkichidir.

XULOSA

Jurnalistika yosh avlodning ona tilini o'rganishida samarali vositadir. Ommaviy axborot vositalari orqali yoshlar til madaniyatining qoidalari bilan tanishadi, tilning to'g'ri qo'llanilishini o'rganadi. Shu bois, jurnalistlarning tilga bo'lgan mas'uliyati juda katta. Ular o'z ishlarida adabiy til me'yorlariga rioya qilib, ijtimoiy tarmoqlardagi kontent sifatiga e'tibor qaratishlari lozim. Bu yoshlarning ona tiliga hurmatini oshiradi va milliy til madaniyatining rivojlanishiga xizmat qiladi. Jurnalistlar nafaqat jamiyatga axborot yetkazuvchi, balki til madaniyatini shakllantiruvchi va adabiy tilni himoya qiluvchi muhim ijtimoiy qatlam hisoblanadi. Ularning ona tiliga bo'lgan mas'uliyati - bu oddiy grammatik to'g'rilik emas, balki milliy o'zlik, madaniyat va ma'naviyatga bo'lgan hurmatning ifodasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jabborova, H. (2023). Jurnalistik faoliyatda so'zlashuv madaniyatining o'rni. Academic Research in Modern Science.
2. Abdullayeva, G. A. (2024). Boshlang'ich sinf o'quvchilariga badiiy matnni o'qib tushunish hamda tahlil etishni singdirish metodologiyasi. Ilm Sarchashmalari.
3. O'zbekiston Jurnalistlar Uyushmasi. (2024). Ijodkorlarning yoshlar bilan uchrashuvi. O'zA. <https://uza.uz>
4. World.uz. (2024). Nega yoshlar bakalavr uchun ko'proq jurnalistika sohasini tanlashmoqda? <https://world.uz>
5. Daryo.uz. (2023). Turli kasb egalarini birlashtirgan jurnalistika. <https://daryo.uz>
6. Facebook (2025). O'zbekiston yoshlarining ona tiliga bo'lgan munosabati haqida statistik ma'lumotlar. <https://www.facebook.com>
7. Instagram (2025). Jurnalistika va til madaniyati mavzularidagi ta'limiy sahifalar. <https://www.instagram.com>
8. Telegram (2025). Ona tili va jurnalistika bo'yicha maxsus kanallar va guruhlar. <https://t.me>
9. YouTube (2025). Til madaniyati va jurnalistika bo'yicha videodarsliklar va intervyyular. <https://www.youtube.com>